

Грицай А.О.,
Державний торговельно-економічний університет
Науковий керівник: Шведова Г.Л.,
к.ю.н., доц., доцент кафедри
правового забезпечення безпеки бізнесу
Державний торговельно-економічний університет
м. Київ

СМЕРТНА КАРА: ЗА ЧИ ПРОТИ?

Питання смертної кари, здається, не втрачає свою актуальність ніколи. За першої ліпшої нагоди воно стає активно обговорюваним у суспільстві, а серед юристів взагалі ні на мить не змовкає. Хоча у більшості демократичних країн світу така міра покарання є скасованою, а єдиною європейською країною, яка не тільки зберегла законодавчо, а й застосовує смертну кару, є Білорусь, її скасування є обов'язковою умовою для вступу і подальшого перебування тієї чи іншої держави в Раді Європи. Саме на вимогу Ради Європи, членом якої стала і наша держава у 1995 році, в Україні ця міра покарання була визнана такою, що не відповідає Конституції 29 грудня 1999 року Конституційним Судом України: «У конституційному поданні зазначається, що закріплене в Конституції України право на життя є абсолютним, і що при тлумаченні Основного Закону треба "враховувати глибоку й чітко виражену в його статтях пошану до цінності людського життя, до невід'ємного та невідчужуваного права людини на життя як однієї з фундаментальних засад побудови правового, демократичного суспільства». [1]

Актуальність цього питання, головним чином, обумовлене зрозумілим наміром більшості розвинутих країн світу гуманізувати законодавство, роблячи саме довічне ув'язнення максимальною мірою покарання для правопорушника. Так у 2001 році і Кримінальний Кодекс України замінив страту на довічне ув'язнення.[3, с.120]

Багато хто висловлювався про смертну кару і до того як демократизація суспільства сягнула свого піку визнання, як у 21 сторіччі. Проблема покарання цікавила багатьох науковців-юристів і філософів, які працювали в галузі кримінального права протягом всієї історії його розвитку. На думку І. Канта, підґрунтям міри покарання є принцип рівності, інакше кажучи відплата «рівним за рівне». Лише відплата може слугувати вираженням чистої та суворой справедливості. [2, с.3] Такі дослідники цього питання як І.Кант, Г. В. Ф. Гегель, Й. Г. Фіхте виступали за застосування смертної кари щодо осіб, вчинивших вбивства лише в окремих випадках, на відміну від взагалі протестуючих проти застосування цієї відчайдушної міри Т.Гоббса та Вольтера.

Тема смертної кари відкрита для розгляду і дискусій з різних сторін. Вона має юридичні аспекти, політичні, релігійні, моральні і це не вичерпний їх список. Ставлення до смертної кари не є однотайним у багатьох суспільствах — там, де вона практикується, шириться рух за її скасування, в той же час у країнах, де вона скасована, існує певна кількість прихильників її відновлення. Варто також

зазначити, що у всіх країнах де вона замінена на альтернативне покарання це відбулося з гуманістичних міркувань можновладців, а не народного волевиявлення шляхом референдумів чи масових мітингів. Не менш важливо і те, що в країнах застосування смертної кари в яких не припинилося, вирoki виносяться більш людським шляхом, а не бездушним катуванням і тортурами як перед самою стратою, так і під час неї.

Що ж таке смертна кара? Це найвища міра покарання правопорушника - позбавлення людини життя, санкціонована державою і що знаходить силу у вигляді судового вироку або ж за рішенням інших уповноважених державних органів влади. І саме через її існування навіть у 21 сторіччі, в той час як демократизація суспільства сягла свого найвищого рівня за всю історію суспільства, вона так потребує підведення усіх «за» і «проти».

«За»:

- «її захисників обурює факт виплати на утримання злісного маньяка чи вбивцю «в розмірі 10 тисяч на місяць за одну особу, коли існує «більш ефективний спосіб попередження особливо жорстоких правопорушень шляхом залякування»;

- кожен засуджений більш ніж на 20 років має законне право подати клопотання про помилування, що означає можливість повернення на волю засудженої особи;

- статистика свідчить, що діючі міри покарання малоефективні для запобігання правопорушенням. Станом на 2021 рік Україна займає 54 місце в світі (з 135) за рівнем злочинності; [5]

- більшість осіб з низькою юридичною грамотністю вважає принцип «око за око, зуб за зуб» справедливим. З кривдником можна вчинити теж саме, що і він з потерпілим;

- смертна кара найстрашніша, а це означає і найдієвіша міра покарання, оскільки вона є невідворотною, остаточною;

- в розвинених країнах страті завжди передують довгий судовий процес по кожній справі, де підсудному даються можливості для подачі апеляцій;

«Проти»:

- судові помилки неминуче призведуть до смерті невинних;

- в більшості випадків правопорушник розраховує на відвернення покарання, а тому смертна кара не має належного стримуючого впливу. Крім того, особа, що скоїла тяжкий злочин, що карається стратою, і який переслідується правосуддям, може вирішити, що знаходиться у ситуації, коли йому більше немає чого втрачати, в результаті чого скоює ще більше кримінально караних діянь, в тому числі з метою уникнути покарання;

- противники страт також наводять статистику, що показує, що відмова або відновлення жорстокої кари самі по собі не змінюють кількість тяжких злочинів; Так, указом Президії Верховної Ради СРСР від 30 квітня 1954 року було запроваджено смертну кару за умисне вбивство. Результатом стало зростання кількості вбивств за рахунок того, що злочинці, щоб зменшити ймовірність притягнення до відповідальності, стали вбивати не тільки потерпілих, а й свідків своїх діянь.

- відмічається також те, що така кара неефективна по відношенню до однієї з найнебезпечніших категорій сучасних злочинців – терористів, оскільки багато з

них є смертниками або ж постійно ризикують своїм життям, вчиняючи беззаконня;

- смертна кара не сприяє боротьбі з соціальними причинами тяжких злочинів. Навпаки, атмосфера жорстокості та кровожерливої нещадності в суспільстві, лише створює нові передумови та сприятливі умови для ще страшніших діянь; «Реалії смертної кари такі, що часто не характер злочину, а національна чи соціальна приналежність чи політичні погляди обвинуваченого відіграють вирішальну роль у вирішенні питання, приректи його на смерть чи дарувати життя», - Тегруд Маршал, член Верховного суду США;

Безумовно цей перелік «за» і «проти» не є вичерпним, що зрозуміло, адже мова йде не тільки про особливо жорстоку міру покарання, а також про питання життя і смерті. Все це не тільки юридичне клопотання, це також і ціла система уявлень і переконань як конкретного співробітника цілого інституту смертної кари, так і суспільства в цілому.

На завершення слід зробити висновок, що проблематика цього явища буде спірною, дискусійною і актуальною до тих пір, поки кожна держава окремо не винайде спосіб та методи запобігання і протидії кримінальним правопорушенням. Бо саме держава, дії якої спрямовані за здійснення ефективних заходів протидії кримінальних правопорушень, несе повну відповідальність за реалізацію захисту прав і свобод людини і громадянина.

Список використаних джерел:

1. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 51 народного депутата України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень статей 24, 58, 59, 60, 93, 190-1 Кримінального кодексу України в частині, що передбачає смертну кару як вид покарання від 29 грудня 1999 року URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v011p710-99#Text>
2. ISSN 2519-4666. Filososf'ki ta metodologični problemi prava. 2017. № 2 (14) Філософські та методологічні проблеми права URL: <file:///C:/Users/admin/Downloads/661-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%96-1336-1-10-20180126.pdf> - С. 3
3. Університетські кримінально-правові та кримінологічні читання. Харків, 2017 URL: https://univd.edu.ua/general/publishing/konf/16_06_2017/pdf/30.pdf - С.120
4. НАУКОВИЙ ВІСНИК ПУБЛІЧНОГО ТА ПРИВАТНОГО ПРАВА Випуск 1, том 1, 2019 URL: http://www.nvppp.in.ua/vip/2019/1/tom_1/4.pdf
5. Інфографіка – рівень злочинності в Україні в 2013-2020 роках » Слово і Діло URL: <https://www.slovoidilo.ua/2021/01/28/infografika/suspilstvo/zlochynnist-ukrayini-yak-zminyuvalasya-sytuacziya-2013-2020-rokax>